

Социалната закрила и социалното включване в Европа – основни факти и цифри

Днес Европейската комисия публикува своя годишен преглед на социалните тенденции в държавите-членки, касаещ общите цели на стратегията на ЕС за социална закрила и социално включване¹. Акцентите от този доклад² са представени по-долу.

- 16% от европейците са били застрашени от бедност през 2006 г.
- Въпреки общия напредък на пазарите на труда, 9,3% от лицата в трудоспособна възраст живеят в безработни домакинства, а 8% от заетите лица живеят под прага на бедността.
- Социалните плащания намаляват риска от бедност средно с 38% в ЕС, но този ефект варира от под 10% до близо 60% в отделните страни на ЕС.
- Нивото на трудова заетост на възрастните работници достигна 45% през 2007 г. в сравнение с 37% през 2001 г.
- Настоящите пенсионни системи като цяло са спомогнали за намаляване на бедността сред възрастните хора, но самотните възрастни жени са много по-застрашени в сравнение със самотните възрастни мъже (28% към 20%).
- В бъдеще се очаква по-голям дял от приходите на пенсионерите да бъде осигуряван от частни пенсионни фондове.
- Днес средната продължителност на живота е 82 години за жените и 76 години за мъжете. Това е в резултат на увеличаване на дълголетието с 4 години за жените и 5 години за мъжете за последните 20 години.
- Разликата в средната продължителност на живота между европейските страни е 8 години за жените и 13 години за мъжете.
- Общите разходи за здравеопазване в ЕС са нараснали през последните 20 години. Днес те варират от 10% от БВП или повече в някои страни до 6% или по-малко в други.

Социално включване

Колко европейци живеят в бедност?

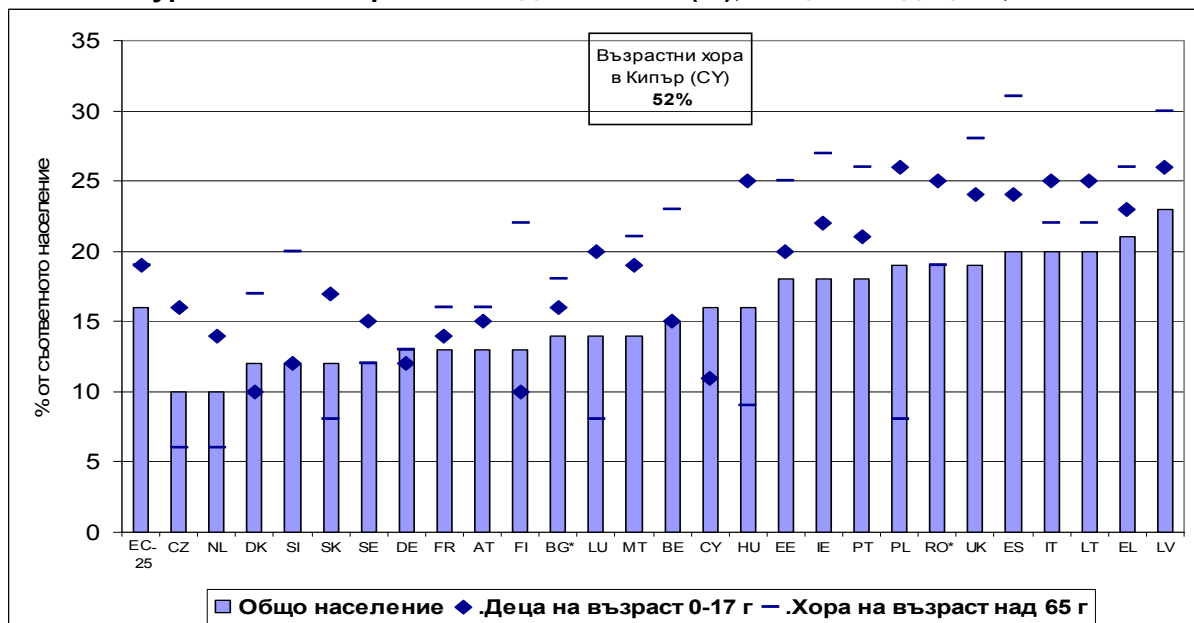
¹ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/the_process_en.htm

² Проследяване на напредъка за постигане на целите на Европейската стратегия за социална закрила и социално включване, работен документ на Комисията SEC(2008) XXXX. Вж. http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/2008/omc_monitoring_en.pdf

През 2006 г. 16% от гражданите на 27-те държави-членки на ЕС живеят под прага на бедността, който се определя като 60% от средния доход за страната. Тази ситуация може да възпрепятства възможността на тези хора да участват пълноценно в обществото. Процентът варира от 10% в Чешката република и Холандия до 21-23% в Гърция и Латвия.

Децата често са изложени на по-висок риск от бедност в сравнение с останалата част от населението (19% в ЕС-27). Това важи за повечето държави, с изключение на скандинавските страни, Гърция, Кипър и Словения. Основните фактори, които влияят върху равнищата на бедност при децата в ЕС, са ситуацията на родителите на пазара на труда и ефективността на държавните интервенции чрез подпомагане на доходите и осигуряване на помощни услуги, като например грижи за децата. Това важи най-вече в случаите на самотни родители, при които рискът от бедност е 32%.

Фигура 1: Ниво на риск от бедност в ЕС (%), общо и за децата, 2006 г.

Източник: Статистика на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC) 2006 г.; година на доходите - 2005 г.; с изключение на Великобритания (UK) (година на доходите - 2006 г.) и Ирландия (IE) (референтен период за доходите - 2005-2006 г.); България (BG): Национално изследване на бюджета на домакинствата за 2006 г.

Стандартът на живот на „бедните“ хора варира в голяма степен в различните държави от ЕС. В прибалтийските републики, Унгария, Полша и Словакия хората, застрашени от бедност, живеят с по-малко от 200 евро на месец, докато в Дания, Ирландия, Люксембург, Финландия и Великобритания прагът на бедността е 900 евро на месец. Вземайки предвид разликите в жизнения стандарт (стойности, изразени в стандарти на покупателна способност), месечният доход на хората, изложени на риск от бедност, варира от паритет на покупателна способност (ППС) 230 евро до ППС 890 евро (и до ППС 1400 евро в Люксембург). Това предполага, че стандартът на живот на бедните в най-богатите държави от ЕС е 3,5 пъти по-висок от този в най-бедните.

Подобренията на пазарите на труда допринесоха ли за социалното включване?

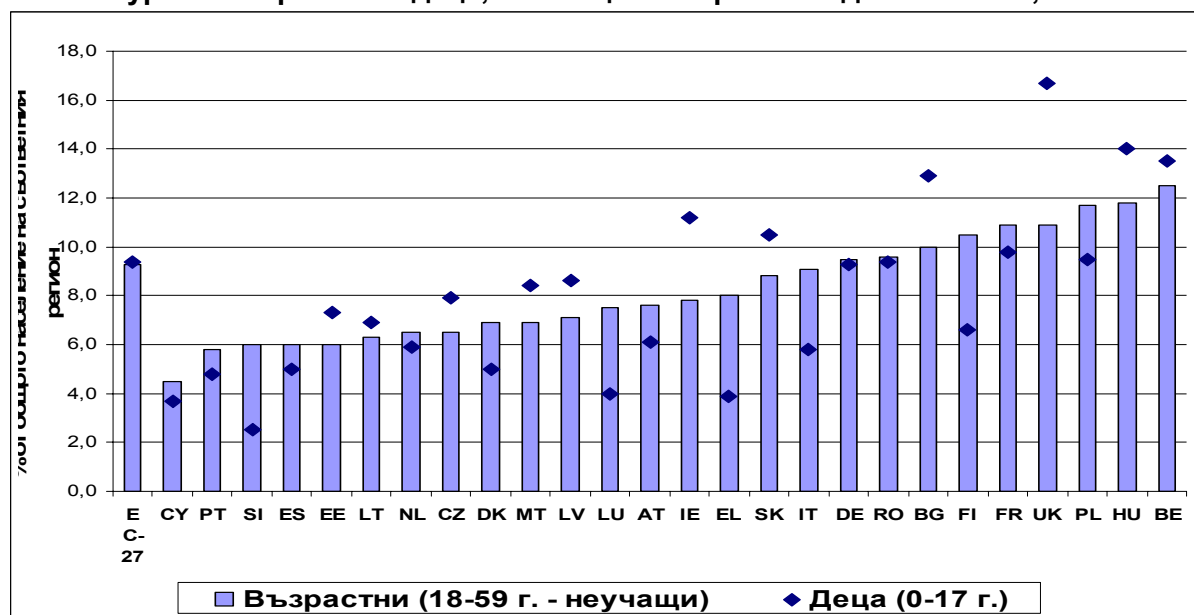
Като цяло, общите подобрения на пазарите на труда в държавите от ЕС, наблюдавани от 2000 г. до днес, оказаха ограничен ефект върху хората, които се изложени в най-голяма степен на социална изолация. Броят на хората, живеещи в безработни домакинства, остава голям, въпреки последните подобрения. Бедността при работещите е предмет на растяща загриженост в повечето държави-членки, наред с интеграцията на мигрантите на пазара на труда.

Колко европейци живеят в безработни домакинства?

През 2007 г. около 9,3% от хората в трудоспособна възраст в страните от ЕС-27 (на възраст между 18 и 59 г. и неучащи) живеят в домакинства, в които никой не е трудово зает. Този процент варира от 4,5% в Кипър до над 11% в Белгия, Франция, Унгария, Полша и Великобритания. Като цяло, подобен е дялът на децата, които живеят в безработни домакинства – 9,4% в държавите от ЕС-27 през 2007 г. Въпреки това, семействата с деца са по-засегнати от безработицата в някои държави, отколкото в други. Дялът на децата, живеещи в безработни домакинства, варира в голяма степен в различните държави-членки на ЕС – от 2,5% в Словения до 16,7% във Великобритания. Животът в домакинство, в което никой не работи, оказва влияние не само върху текущите условия на живот на децата, но и върху условията, в които се развиват при липса на подходящ модел на подражание.

Като цяло, едва през последните 2 години се отчитат начални стъпки на възползване от общите подобрения на пазара на труда в ЕС от хората, живеещи в безработни домакинства (-0,9 процента между 2005 и 2007 г.). Още е твърде рано да се прецени дали този спад ще е стабилен и значим. Подобренията не достигнаха до семействата с деца в същата степен, тъй като дялът на децата в безработни домакинства спадна с едва 0,3 процента между 2005 и 2007 г.

Фигура 2: Възрастни и деца, живеещи в безработни домакинства, 2007 г.

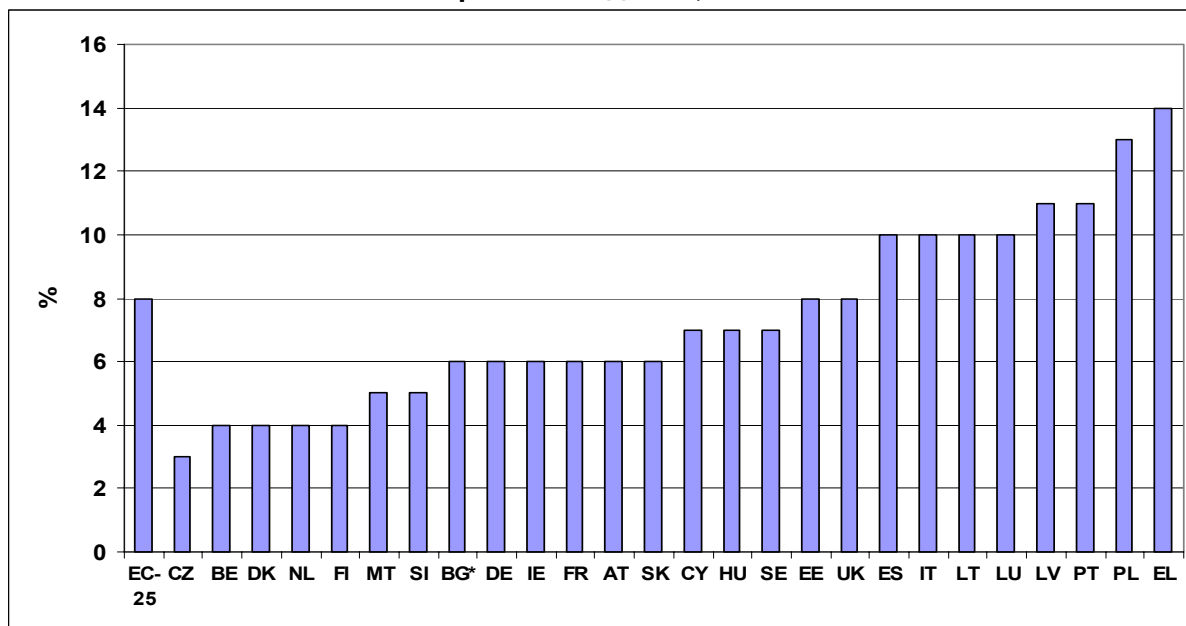

Източник: Изследване на Евростат за работната сила, резултати от пролетта, липсват данни за Швеция (SE)

Какви са данните за бедността при работещите?

Заетостта не винаги предпазва хората от риск от бедност. През 2006 г. около 8% от работещите граждани в държавите от ЕС-25 (на възраст на/над 18 г.) живеят под прага на бедността, като по този начин са възпрепятствани да участват пълноценно в обществото. Този процент варира от 4% или по-малко в Чешката република, Белгия, Дания, Холандия и Финландия до 13% в Полша и 14% в Гърция. Бедността при работещите е свързана с ниско заплащане, ниска квалификация, несигурна заетост и често – принудителна работа на непълнен работен ден. Свързана е и с типа домакинство, в което живеят работещите, както и с икономическия статус на другите членове на домакинството. В домакинствата с деца, например, моделът на семейството с един работещ вече не е достатъчен, за да предотврати риска от бедност.

Фигура 3: Бедност при работещите: ниво на риск от бедност при заетите лица на възраст на/над 18 г., 2006 г.

Източник: Статистика на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC) (2006 г.); година на доходите - 2005 г.; с изключение на Великобритания (UK) (година на доходите - 2006 г.) и Ирландия (IE) (референтен период за доходите - 2005-2006 г.); България (BG): Национално изследване на бюджета на домакинствата за 2006 г.; липсват данни за Румъния (RO)

Каква е ситуацията на мигрантите на пазарите на труда?

През 2007 г. нивото на безработицата сред мигрантите, родени извън ЕС, е 2,6 процента по-ниско в сравнение с това на населението на страната-домакин. Подобна разлика бе отчетена през 2006 г. (2,7 процента). Тези данни прикриват големи разлики на територията на целия ЕС. В Испания, Гърция, Италия или Португалия, където миграцията е нов феномен, мигрантите имат по-високо ниво на заетост отколкото местното население. За разлика от тези страни, в Белгия, Дания, Германия, Франция, Австрия, Швеция и Великобритания мигрантите имат много по-ниско ниво на заетост отколкото населението на страната-домакин, като разликите в нивото на заетост варират от 6% във Великобритания до 16% в Дания.

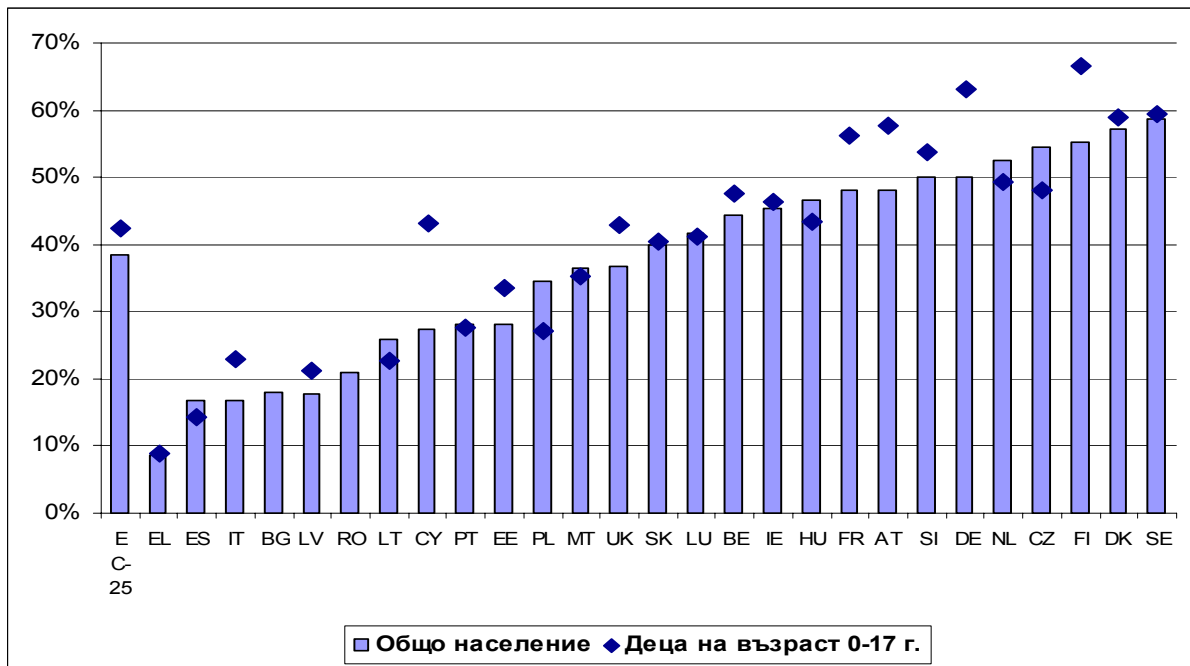
До каква степен социалните плащания намаляват риска от бедност?

Като цяло, социалните плащания в ЕС, с изключение на пенсиите (като например помощи за безработица, семейни надбавки и помощи за жилищно настаняване), намаляват риска от бедност с 38%. При отсъствието на всякакви социални плащания, средният риск от бедност за държавите-членки на ЕС би бил 26% (в сравнение с 16% след получаване на държавни помощи). Социалните плащания са най-ефективни в Чешката република, Германия, Холандия, Словения и скандинавските държави, където намаляват бедността с 50 или повече процента. За разлика от тези страни, в България, Гърция, Испания, Италия и Латвия социалните плащания намаляват риска от бедност само с 18% или по-малко.

Влиянието на социалните плащания върху намаляването на риска от бедност е по-голямо за **децата**, като средното ниво за ЕС достига до 42% през 2006 г. Това е валидно за повечето държави от ЕС, освен Белгия, Чешката република, Малта, Холандия, Полша, Португалия и Словакия, където то е малко по-ниско. В скандинавските страни, Германия, Франция и Австрия социалните плащания (с изключение на пенсиите) намаляват риска от бедност за децата с повече от 55%,

докато в Гърция и Испания това влияние е по-малко от 20% (също и за цялото население).

Фигура 4: Влияние на социалните плащания (с изключение на пенсиите) върху нивото на риска от бедност за цялото население и за децата, 2006 г. — %

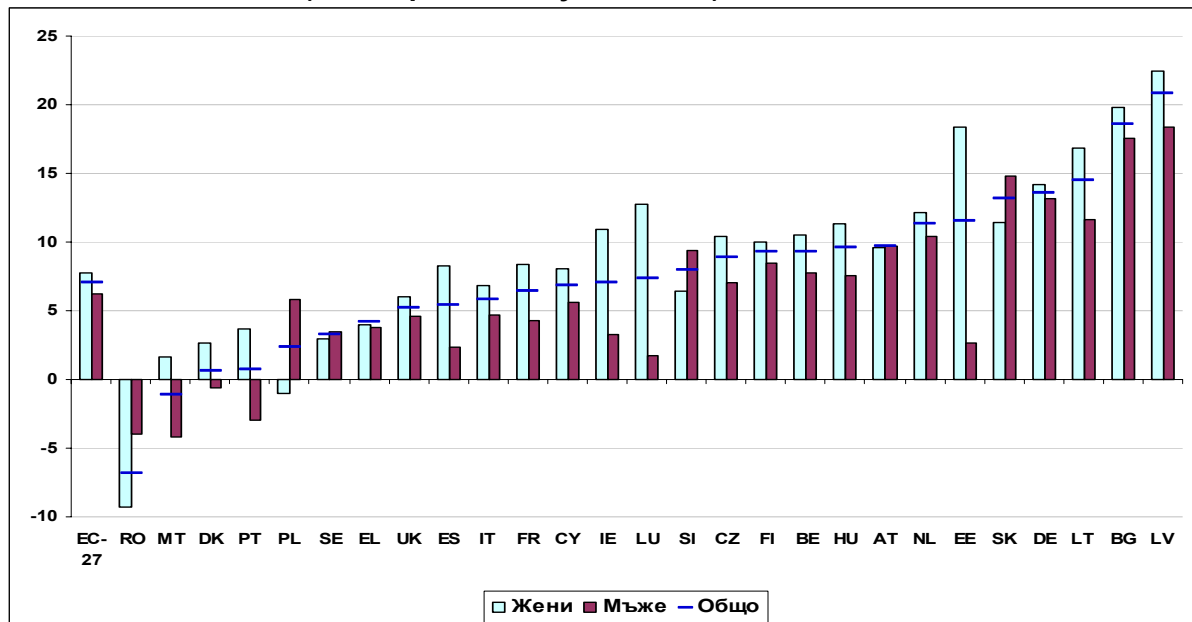
Източник: Статистика на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC) (2006 г.); година на доходите - 2005 г.; с изключение на Великобритания (UK) (година на доходите - 2006 г.) и Ирландия (IE) (референтен период за доходите - 2005-2006 г.); България (BG): Национално изследване на бюджета на домакинствата за 2006 г.; липсват данни за Румъния (RO))

Пенсии

Защо заетостта е от значение за пенсиите?

Един от начините да се гарантира устойчивост на пенсионните системи и адекватно ниво на доходи за пенсионерите е да се удължи трудовият живот. Целта, залегнала в Лисабонската стратегия, е да се достигне 50% ниво на заетост на възрастните работници до 2010 г. През 2007 г. нивото на заетост на възрастните работници за държавите от ЕС-25 беше 45% в сравнение с 37% през 2001 г., а днес 11 държави надхвърлят целевото ниво от 50% (Дания, Германия, Естония, Ирландия, Кипър, Латвия, Литва, Португалия, Финландия, Швеция и Великобритания). Въпреки това постигането на целта е все още далеч за група държави, в които нивото на заетост на възрастните работници е все още около 30%. Общото увеличение на нивата на заетост се дължи на два основни фактора: демографски ефект и повишено участие на жените. Поради застаряването на поколението от бум на раждаемостта, относителният дял на хората на възраст между 55 и 59 г., които имат по-високо ниво на заетост, е нараснал. Освен това, повечето от държавите-членки отбелязаха по-високо увеличение на нивото на заетост при жените, отколкото при мъжете между 2001 и 2007 г.

Фигура 5: Промяна в нивото на трудова заетост на възрастните работници (на възраст между 55 и 64 г.), 2001-2007 г.

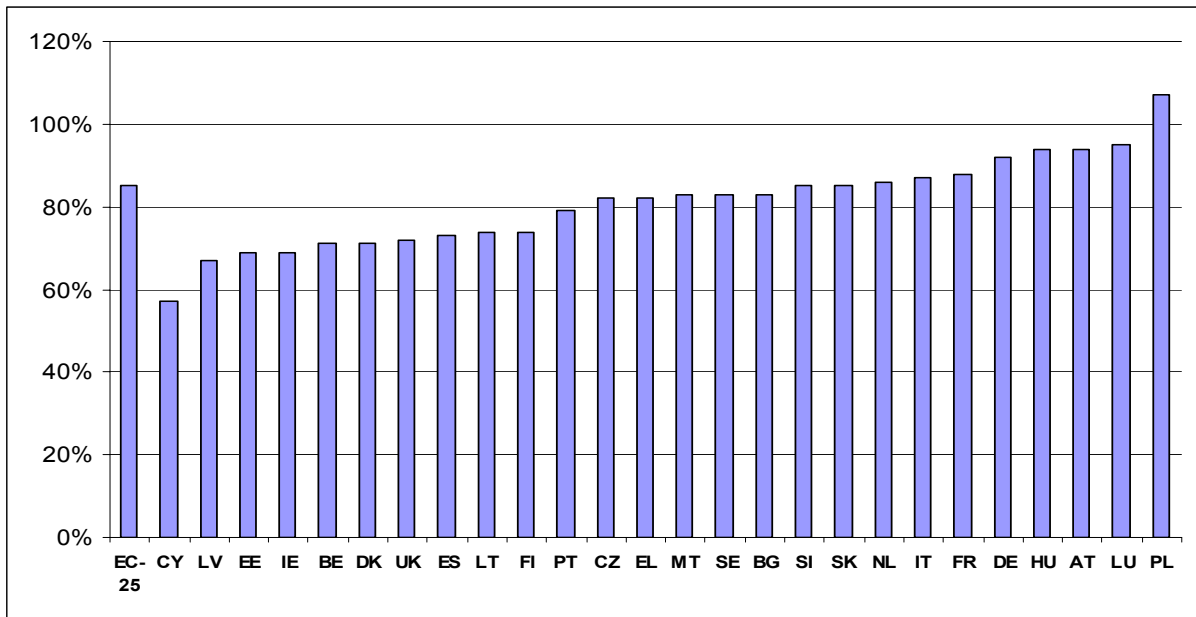

Източник: Изследване на Евростат за работната сила, средни годишни стойности

Каква е съпоставката между доходите на възрастните хора с тези на останалата част от населението?

Понастоящем пенсионните системи като цяло успяват да постигнат повсеместно премахване на бедността на възрастните хора, а хората на възраст над 65 г. получават доходи, които са около 85% от доходите на по-младите хора, вариращи от 57% в Кипър до над 100% в Полша. Въпреки това, самотните възрастни жени все още са много по-заплашени от риск от бедност, отколкото самотните мъже (28% към 20%).

Фигура 6: Относителен доход на възрастните хора: среден доход на хората над 65 г., съотнесен към доходите на хората на възраст от 0 до 64 г., 2006 г.

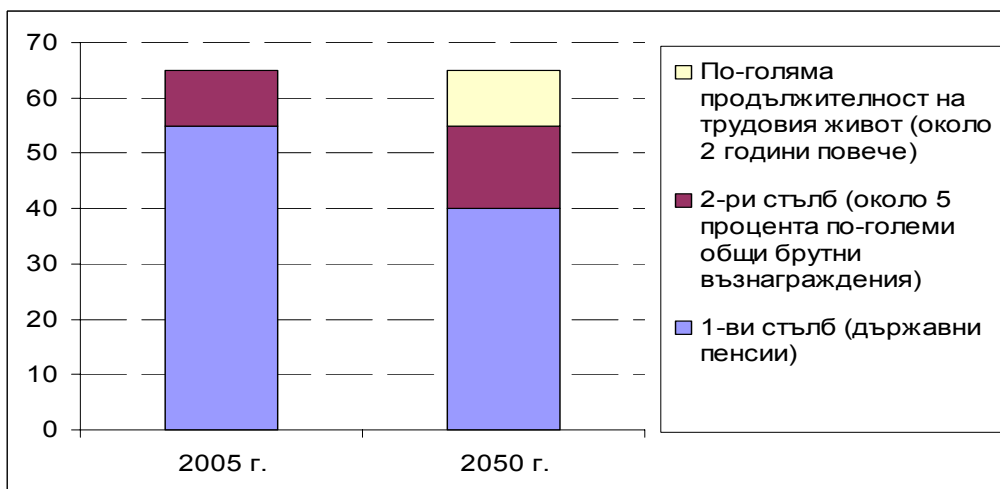

Източник: Статистика на ЕС за доходите и условията на живот (EU-SILC) (2006 г.); референтна година на доходите - 2005 г.; с изключение на Великобритания (UK) (година на доходите - 2006 г.) и Ирландия (IE) (референтен период за доходите - 2005-2006 г.); България (BG): Национално изследване на бюджета на домакинствата за 2006 г., година на доходите – 2006 г.; Румъния (RO): липсват данни. Малта (MT) и Португалия (PT): предварителни данни. Дата на извадката: 16 май 2008 г.

Как се планира развитието на процентите на компенсация на пенсиите?

Последните реформи в много държави-членки целят намаляване на процентите на компенсация (средната пенсия, сравнена със средната заплата на средностатистически работник) на дадена пенсионна възраст. Стилизираната графика по-долу показва как в момента се съставя пенсионният доход като процент от трудовото възнаграждение, и какво ще е неговото развитие през 2050 г.: публичното пенсионно осигуряване води до по-ниски доходи, но това се компенсира от частното осигуряване и по-продължителния трудов живот.

Фигура 7: Планирано развитие на процентите на компенсация на пенсиите, 2005 и 2050 г.

Източник: Стилизирана илюстрация на резултатите от Подгрупата индикатори на Комитета по социална закрила за общите брутни проценти на компенсация

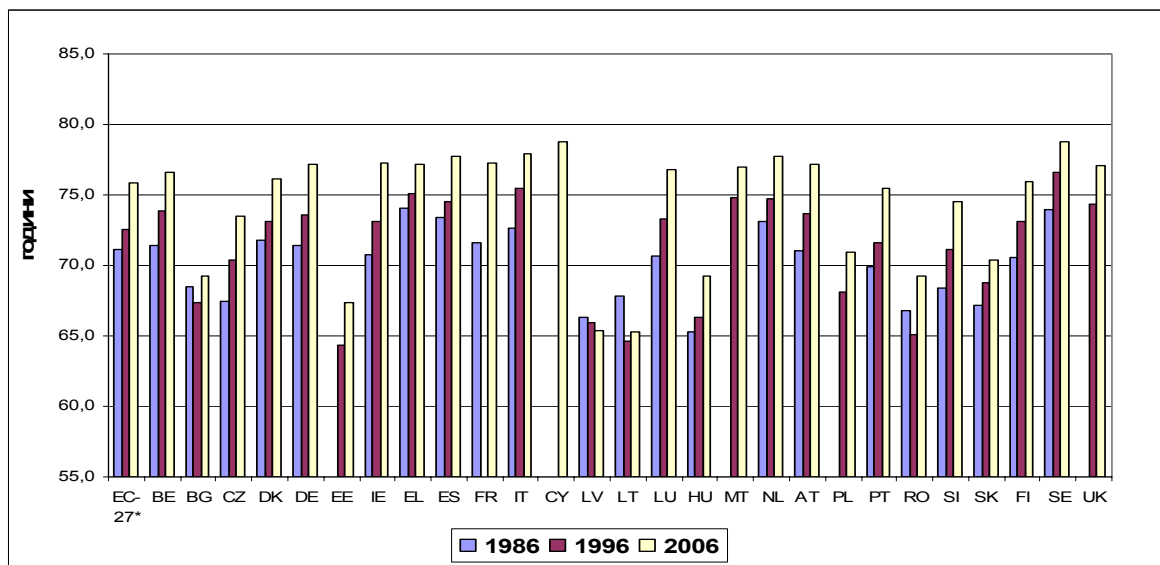
Здравеопазване и дългосрочни грижи

По какъв начин варира продължителността на живота в различните държави от ЕС?

Продължителността на живота в ЕС като цяло се е увеличила през последните две десетилетия. През 2006 г. средната продължителност на живота в страните от ЕС-27 е 82 г. за жените и 76 г. за мъжете - увеличаване на дълголетието с около 4 и 5 години в продължение на 20 години. Въпреки това продължителността на живота е намаляла в прибалтийските републики, България и Румъния по време на икономическия преход в началото на 90-те години на XX век. Продължителността на живота в тези страни сега се е увеличила, но все още е под нивото през 1986 г. в Латвия и Литва (само по отношение на мъжете).

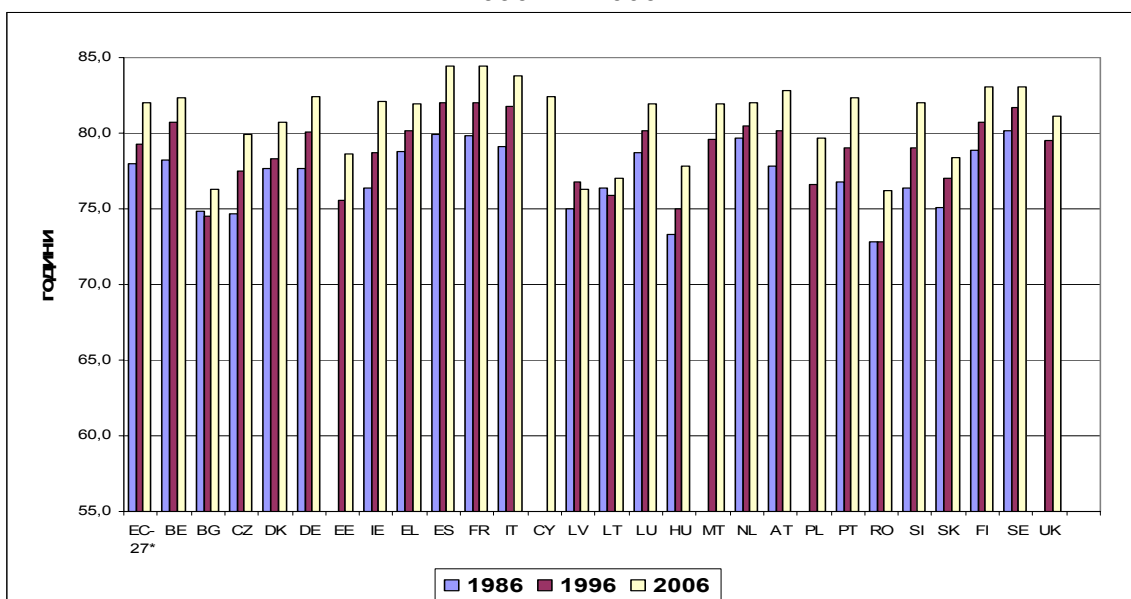
Разликата в средната продължителност на живота между европейските държави е 8 години за жените и 13 години за мъжете. Жените в България, Латвия и Румъния могат да очакват да доживеят до 76 години в сравнение с 84 години в Испания, Франция и Италия. Мъжете в Латвия и Литва могат да очакват да доживеят до 65 години в сравнение със 79 години в Кипър и Швеция. Някои държави не могат да достигнат средните стойности за ЕС: в България, Литва, Румъния и Словакия разликата между националните нива на продължителност на живота и средните нива в ЕС в действителност се е увеличила през последните 20 години.

Фигура 8а: Очаквана продължителност на живота при раждане, мъже, 1986 г., 1996 г., 2006 г.

Фигура 86: Очаквана продължителност на живота при раждане, жени, 1986 г., 1996 г. и 2006 г.

Източник: Евростат. Латвия (LV) (1986 г., 1996 г.): национални източници. Франция (FR) (1986 г.) се отнася за градското население на Франция (FR Metropolitaine). Средните нива за ЕС са претеглени средни стойности за населението. ЕС-27*(2006 г.) на базата на 2006 г. с изключение на Великобритания (2005 г.) и Италия (2004 г.)

Общото увеличение на продължителността на живота е придружено от общо, но леко увеличение на продължителността на живота в добро здраве. Въпреки това няма ясно доловимо намаляване на разликата между продължителността на живота и продължителността на живота в добро здраве. За държавите от ЕС-15 продължителността на живота в добро здраве е нараснала от 64,5 г. през 1999 г. до 66 г. през 2003 г. при жените и от 62,8 г. през 1999 г. до 64,5 г. през 2003 при мъжете. Дори ако жените живеят по-дълго, те прекарват по-голяма част от живота си с увреждания в сравнение с мъжете.

Фигура 9: Промени в продължителността на живота и продължителността на живота в добро здраве между 1995 г. и 2003 г.

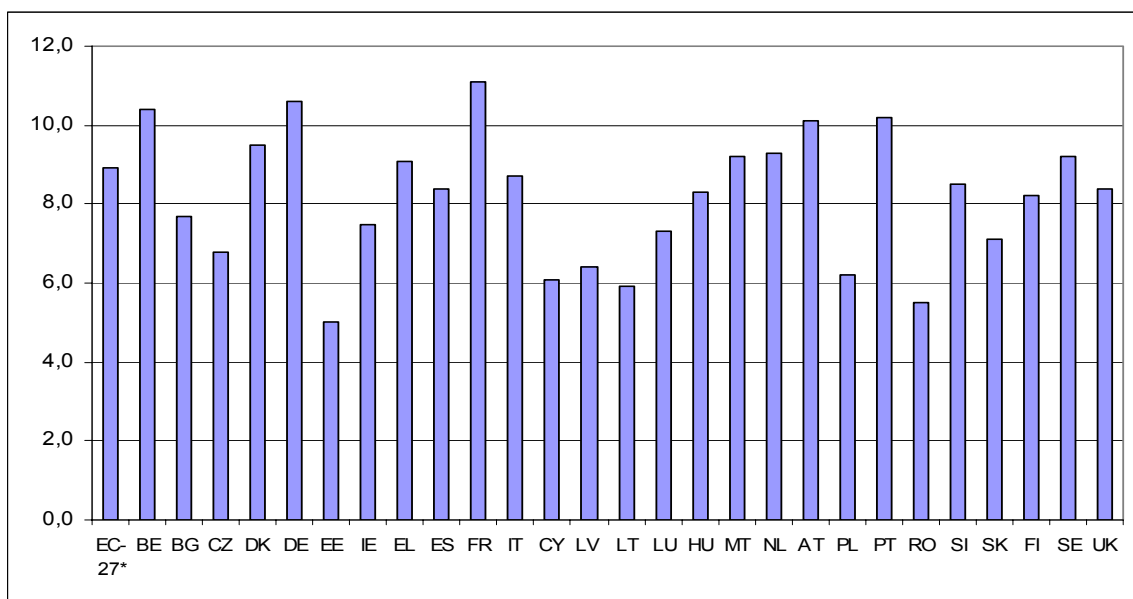
Държава	Мъже		Жени	
	Промяна в продължителността на живота	Промяна в продължителността на живота в добро здраве	Промяна в продължителността на живота	Промяна в продължителността на живота в добро здраве
BE	1,8	4,1	0,7	2,8
DK	2,3	1,4	1,9	0,2
DE	2,5	5	1,4	0,4
IE	3,1	0,2	2,5	-2,2 (1999-2003 г.)
EL	1,5	0,9	1,1	-0,8
ES	1,9	2,6	1,2	2,5
FR	1,9	0,6	0,9	1,5
IT	2	4,2	1,2	4,4
NL	1,7	0,6	0,5	-3,3
AT	2,5	6,2	1,4	1,6 (2000-2003 г.)
PL	2,8	2,6 (1996-2002 г.)	2,4	2,1 (1996-2002 г.)
PT	2,5	0,2	1,6	-1,3
FI	2,3	2,7 (1996-2003 г.)	1,5	-1,2 (1996-2003 г.)
SE	1,8	0,4 (1997-2003 г.)	0,8	2,2 (1997-2003 г.)
UK	2,2	0,9	1,2	-0,3

Източник: Евростат

Какво се случва със средствата, заделени за здравеопазване?

През последните две десетилетия общите публични и частни средства, изразходвани за здравеопазване, като процент от БВП, са се увеличили във всички държави от ЕС. Отчитат се значителни разлики между отделните държави. Австрия, Белгия, Франция и Португалия изразходват 10% от БВП или повече за здравеопазване, докато прибалтийските републики, Кипър, Полша и Румъния изразходват 6% от БВП или по-малко. Делът на разходите за публичния сектор спрямо общите разходи за здравеопазване като цяло е голям (повече от 70%). Независимо от това, обаче, разходите за частно здравеопазване (основно плащания „от джоба на пациентите“) представляват основен източник на финансиране в повечето държави-членки. В Кипър и Гърция частните разходи за здравеопазване съставляват повече от 50%, а в Латвия и България – повече от 40%.

Фигура 10: Общи разходи за здравеопазване като % от БВП (налични данни от 2006 г. или най-актуални налични данни)

Източник: Данни за здравеопазването на ОИСР и база данни на СЗО „Здраве за всички“. Данните се отнасят за 2006 г.; с изключение на Румъния (RO), България (BG), Естония (EE), Латвия (LV), Литва (LT), Кипър (CY), Словакия (SK), Малта (MT) и Словения (SI): 2005 г. Данните за Люксембург (LU) са коригирани по отношение на трансграничните работници, EC-27*: в графиката са представени претеглени средни стойности за населението.